

Het belang en de effecten van IMVO-wetgeving

September 2021

“Niemand wordt ’s ochtends wakker met het idee: ‘Laten we vandaag eens het klimaat om zeep helpen, wat kleuters in Zuidoost-Azië aan het werk zetten en het grondwater vergiftigen met landbouwchemicaliën.’ En toch gebeurt het. Iedere dag en op grote schaal.”

Aldus een directeur van een Nederlands MKB-bedrijf in de groente en fruitsector. Dit bedrijf is, net als bijna 70 andere bedrijven die met respect voor mensen en milieu willen ondernemen, lid van het **Initiatief Duurzaam en Verantwoord Ondernemen** (IDVO.org). Ook het MVO Platform, een netwerk van 23 maatschappelijke organisaties en vakbonden, is lid van IDVO.

IDVO, een alliantie van bedrijven, maatschappelijke en religieuze organisaties, vakbonden en wetenschappers, pleit **vóór Nederlandse wetgeving die ervoor zorgt dat bedrijven de problemen in productieketens rondom mensenrechten en het milieu verder aanpakken**. Wetgeving in Nederland is een belangrijke stap richting ambitieuze EU-wetgeving.

Consensus over belang IMVO-wetgeving

Het MVO Platform is verheugd dat in de discussie over maatschappelijk verantwoord ondernemen een belangrijk keerpunt bereikt is: alle evaluaties van de afgelopen jaren hebben duidelijk gemaakt dat de tijd van vrijwilligheid ten einde gekomen is.¹ Ook de SER ², de Nederlandse overheid en de Europese Unie zijn tot de conclusie gekomen dat wetgeving nu een noodzakelijke volgende stap is.

IMVO-wetgeving maakt duidelijk wat de overheid van bedrijven verwacht. Het zorgt ervoor dat veel meer bedrijven risico's op mensenrechtenschendingen en milieuschade, zoals ontbossing, moderne slavernij en onderbetaling, gaan aanpakken en dat de overheid kan handhaven op bedrijven die dat niet doen. Het stimuleert bedrijven om deel te nemen aan initiatieven zoals de IMVO-convenanten, omdat hier in gezamenlijkheid gekeken wordt hoe due diligence (gepaste zorgvuldigheid) in de betreffende sector moet worden toegepast en hoe kan worden samengewerkt om uitdagingen in de uitvoering het hoofd te bieden. Zo is wetgeving zowel een vliegwiel voor allerlei vrijwillige samenwerkingsinitiatieven, als een maatregel voor bedrijven die niet meedoen aan deze vrijwillige initiatieven, met als uiteindelijk doel het *voorkómen, verminderen en herstellen van bedrijfsgerelateerde schendingen wereldwijd*.

Het is van cruciaal belang dat deze wetgeving ook daadwerkelijk impact heeft in productielanden, uitvoerbaar is voor bedrijven en past binnen het Nederlandse juridisch bestel. In de afgelopen jaren heeft het MVO Platform daarom intensief gesproken met partners uit productielanden, bedrijven in Nederland en juristen om te komen tot uitgangspunten voor dergelijke wetgeving.

Uitgangspunten IMVO-wetgeving

In consultatie met onze stakeholders hebben wij de volgende uitgangspunten geformuleerd, waaraan de bouwstenen die de Nederlandse overheid momenteel ontwikkelt zouden moeten voldoen:

1. In lijn met de OESO-richtlijnen dekt de wet alle internationaal erkende mensenrechten- en milieunormen
2. De wet verplicht bedrijven de zes stappen van due diligence toe te passen voor alle bedrijfsactiviteiten en hun zakelijke relaties, inclusief de hele toeleveringsketen en te rapporteren over de voortgang en uitkomsten van die maatregelen, in lijn met de OESO-richtlijnen en nader uitgewerkt in de OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (voor sommige sectoren ook in sectorspecifieke gidsen van de OESO)
3. De wet dekt alle bedrijven die in Nederland gevestigd zijn of op de Nederlandse markt opereren, inclusief het midden- en kleindbedrijf (mkb). Voor het mkb is het doen van due diligence niet moeilijker dan voor grote bedrijven, wel anders. De manier waarop middelgrote en kleine bedrijven due diligence moeten uitvoeren, moet in verhouding staan tot de ernst, omvang en onomkeerbaarheid van de IMVO-risico's waarmee het bedrijf te maken heeft, de grootte van het bedrijf en de positie van het bedrijf in de keten ³
4. Bedrijven dienen minimaal jaarlijks op een toegankelijke en gepaste wijze te rapporteren over hun due diligence-proces

Het is belangrijk erop te wijzen dat de regeldruk voor bedrijven anders zou worden afgewenteld op werknemers, de samenleving of het milieu. (...) Door capaciteit in te zetten voor zorgvuldigheidseisen worden nadelige gevolgen en kosten voor werknemers, maatschappij en milieu voorkomen, vaak in landen buiten Nederland – Onderzoek Adviescollege Toetsing- en Regeldruk (ATR), 2021, p. 43.

Alle Nederlandse bedrijven die internationaal ondernemen moeten ook nu al voldoen aan de OESO-richtlijnen. In die zin vraagt wetgeving niets nieuws van bedrijven en levert het geen extra lasten op als een bedrijf ze al naleeft.

5. Het zwaartepunt in de handhaving ligt bij een onafhankelijke publieke toezichthouder die het lerend vermogen van bedrijven actief bevordert en kan inspelen op de specifieke omstandigheden waarin bedrijven zich bevinden (situationeel toezicht). Het toezicht wordt aangevuld met civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid voor de notoire achterblijvers ⁴
6. Deze toezichthouder ziet er in het bijzonder op toe dat bedrijven (hun bijdrage aan) negatieve gevolgen stoppen en dat de benadeelden herstel ervaren.

Nederlandse wetgeving

Dit voorjaar is in de Tweede Kamer een goed doordacht wetsvoorstel ingediend dat aan veel van de bovenstaande uitgangspunten voldoet: het [wetsvoorstel Verantwoord en Duurzaam Internationaal Ondernemen](#). Het MVO Platform roept de Tweede Kamer op om zo snel mogelijk deze wet aan te nemen en in te voeren of de Nederlandse overheid opdracht te geven met een eigen wetsvoorstel te komen waarin de bouwstenen uitgewerkt zijn tot een voorstel voor Nederlandse wetgeving gebaseerd op de OESO-richtlijnen.

In Nederland is in de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met het uitvoeren van due diligence, bijvoorbeeld binnen de IMVO-sectorconvenanten, de internationale programma's en tools om bedrijven te ondersteunen zoals de IMVO-risicochecker van MVO Nederland. Deze kennis en expertise stelt Nederland in staat met een **impactvolle en uitvoerbare** wet te komen.

Een impactvol en uitvoerbaar Nederlands alternatief

Deze wet kan dan vervolgens **als blauwdruk dienen voor het Europese proces**, naast de Franse [Loi de Vigilance](#) en de Duitse [Lieferkettengesetz](#). Dan kan Nederland samen met die landen ook daadwerkelijk weer **een koploperrol** pakken binnen Europa, en kunnen Nederlandse bedrijven zich al terdege voorbereiden op Europese wetgeving.

Net als de Belgische en Oostenrijkse wetsvoorstellen die momenteel besproken worden, zijn de Duitse en de Franse wet gestoeld op **de OESO-richtlijnen** en stellen ze due diligence, gepaste zorgvuldigheid, verplicht voor bedrijven. Dat is een belangrijke basis en zorgt ervoor dat bedrijven in deze landen te maken krijgen met **hetzelfde normenkader**. Beide wetten laten echter ook kansen liggen doordat ze maar op een beperkte groep bedrijven van toepassing zijn. Daarnaast hebben ze een zeer verschillend handavingsregime (de Franse wet kent alleen civiele aansprakelijkheid, de Duitse wet alleen bestuursrechtelijke aansprakelijkheid). Hier ligt een kans voor Nederland.

Wachten op Europa = vertraging & verzwakking

In april 2020 kondigde Eurocommissaris Reynders een EU-voorstel aan dat in het eerste kwartaal van 2021 gepresenteerd zou worden. Inmiddels is dat al uitgesteld tot het vierde kwartaal, maar het is onduidelijk of dit ook daadwerkelijk gehaald zal worden. Ook daarna zal het nog jaren duren voordat een eventueel voorstel in werking treedt: zo werd de Conflictmineralenverordening pas zeven (!) jaar na publicatie van het eerste voorstel van kracht. Ook wordt er momenteel in Brussel, waar het bedrijfsleven een buitengewoon grote invloed heeft ⁵, door met name de Europese brancheorganisaties sterk tegen EU-wetgeving gelobbyd.⁶ Het is momenteel onduidelijk of Brussel in staat is met een impactvolle en uitvoerbare wet te komen.

Nationale regulering leidt niet tot problemen of concurrentienadelen

Verschillen in nationale regulering binnen de Europese interne markt komen vaak voor. Dit hoeft niet tot problemen of concurrentienadelen te leiden.⁷ Als er door wetgeving al concurrentienadelen voor Nederlandse bedrijven zouden ontstaan, dan staan daar belangrijke voordelen als een beter risicomanagement, een sterkere markt- en kredietpositie en een grotere bijdrage aan waarde creatie tegenover. Bovendien biedt de Nederlandse overheid, meer dan in andere landen, ook een uitgebreid palet ondersteuning voor bedrijven aan op het gebied van MVO.

Nederland als ambitieuze koploper

Tot slot: het gaat hier ook om een kwestie van politiek leiderschap: durft Nederland de stap te zetten om leidend in Europa te zijn met goed doordachte, ambitieuze MVO-wetgeving? Het is hoog tijd dat Nederland werk maakt van het voorkomen van mensenrechtenschendingen en milieuschade in de productieketens van Nederlandse bedrijven en daarom impactvolle wetgeving voor duurzaam en verantwoord ondernemen invoert.

¹ Zie onder andere de [IOB-evaluatie](#) van het IMVO-beleid 2012-2018 (2019) en de [evaluatie](#) van het convenantenbeleid door het KIT (2020).

² SER, [Samen naar Duurzame Ketenimpact](#) (2020)

³ MVO Platform, [Neem ook het mkb mee in regels voor verantwoord ondernemen](#) (2021)

⁴ MVO Platform, [Effectief toezicht op maatschappelijk verantwoord ondernemen](#) (2020)

⁵ Lisse Witteman, *Sluiproute Brussel – De Europese lobby voor de bv Nederland*, 2021

⁶ SOMO, [Verhinderen – Vertragen – Verzwakken](#) (2021)

⁷ Zie ook C. van Dam & M. Scheltema (2020), [Opties voor afdwingbare IMVO-instrumenten](#), p. 103-104.